Герберт УЕЛЛС

ВИКРАДЕНІ БАЦИЛИ

— Оце ось, — промовив бактеріолог, кладучи під мікроскоп скло, — препарат уславленої холерної бацили — холерний мікроб.

Чоловік із блідим обличчям схилився над окуляром. Він вочевидь не звик працювати з мікроскопом і затулив кволою білою долонею друге око.

— Я майже нічого не бачу, — сказав він.

— А ви покрутіть оцей гвинт, — порадив бактеріолог. — Просто мікроскоп налагоджений, мабуть, не для ваших очей. Зір у людей неоднаковий. Треба лише трохи крутнути сюди або туди.

— О, тепер бачу! — вигукнув гість. — А загалом дивитися тут особливо й немає на що. Якісь манюсінькі рожеві палички та цятки. І оці крихітні часточки, оці, по суті, атоми здатні розплоджуватись і спустошити ціле місто?! Неймовірно!

Він випростався, дістав з-під мікроскопа скло й подивився крізь нього на вікно.

— їх майже не видно, — проказав він, уважно розглядаючи препарат. Потім, помовчавши, додав: — А вони що — живі? Невже вони зараз небезпечні?

— Ні, ці підфарбовані й убиті, — відповів бактеріолог. — Щодо мене, то я б не проти, якби нам пощастило пофарбувати й убити всі холерні мікроби в світі.

— Гадаю, — з ледь помітною усмішкою озвався блідий чоловік, — ви навряд чи триматимете в себе ці бацили в живому, активному стані?

— Навпаки, ми змушені тримати їх живими, — сказав господар. — Ось, наприклад... — Він підійшов до стіни й узяв одну з кількох заткнутих пробірок. — Тут вони живі. Так ми культивуємо справжні, хвороботворні бактерії. — Він помовчав, — Так би мовити, розводимо холеру в пляшках.

На обличчі блідого чоловіка промайнуло ледве помітне задоволення.

— Ви тримаєте в себе смертельну штуку, — зауважив він, поїдаючи оком невеличку пробірку.

Погляду бактеріолога не уникло хворобливе задоволення на обличчі гостя. Цей чоловік прийшов сьогодні до нього з рекомендаційним листом від одного давнього його товариша й привернув до себе увагу тим, що являв собою цілковиту йому, бактеріологу, протилежність. Гладенький чорний чуб, глибоко посаджені сірі очі, виснажене лице, нервові рухи, спалахи зацікавленості в гостя різко відрізняли його від звичайних науковців — флегматичних, розважливих людей, з якими переважно спілкувався бактеріолог. А тому, певно, цілком природно було розповісти цьому чоловікові, на якого справляли таке враження бактерії, про їхню смертоносну силу, про найголовніші аспекти проблеми.

Бактеріолог замислено тримав у руці невеличку пробірку.

— Так, тут замкнена ціла епідемія. Досить лише розбити отаку невеличку пробірку, вилити її в питну воду, сказати цим крихітним живим часточкам, яких можна побачити, тільки підфарбувавши й поклавши їх під потужний мікроскоп, і яких не розпізнати ні на запах, ні на смак: "Ідіть, ростіть і розплоджуйтесь, наповнюйте водоймище", — і смерть, таємнича, швидка й жахлива, страдницька й принизлива,

непомітно підкрадеться, накинеться на місто й піде косити свої жертви на всі боки. Тут вона забере в жінки чоловіка, там — у матері дитину, тут — державного діяча від його обов’язків, там — трударя від його клопотів. Вона потече водогінними трубами, потягнеться крадькома вулицями, вибираючи то той, то цей будинок і караючи його мешканців, що п’ють непереварену воду, проникне в мінеральні джерела, потрапить у салат з водою, якою його мили, причаїться в морозиві. Ця смерть чигатиме, поки її вип’є з жолоба кінь чи з басейну на вулиці необережний хлопчак. Вона просочиться в землю, щоб потім вигулькнути в джерелах та криницях у тисячах найнесподіваніших місць. Тільки випустіть її у водогін — і не встигнемо поставити їй на шляху перешкоду й знов її виловити, як вона вигубить цілу столицю.

Раптом бактеріолог замовк. Йому не раз казали, що риторика — його слабість.

— Але тут вона нікому не загрожує — розумієте? — анітрохи.

Чоловік з блідим обличчям кивнув головою. Очі його світилися. Він прокашлявся.

— Ці анархісти... нікчеми! — сказав він. — Дурні, сліпі дурні!.. Кидають бомби, коли під руками така сила... Я думаю...

У двері хтось легенько постукав чи, скоріше, пошкрібся нігтями. Бактеріолог відчинив.

— На хвилинку, любий, — прошепотіла дружина.

Коли господар повернувся до лабораторії, гість дивився на годинник.

— О, я й не туди, що забрав у вас цілу годину! — промовив він. — Уже без дванадцяти четверта. А я мав піти звідси о пів на четверту...

Але ж у вас так цікаво! Ні, я не маю права затримуватись більше жодної хвилини, тут нічого й казати. О четвертій у мене зустріч.

Він почав прощатися, раз у раз дякуючи. Бактеріолог провів його до дверей, а тоді, глибоко замислившись, рушив коридором до себе в лабораторію. Він міркував про те, хто цей чоловік за походженням. Певна річ, він не належав ні до тевтонського типу, ні до звичайного латинського.

— В усякім разі, боюся, що цей суб’єкт нездоровий, — промовив сам до себе бактеріолог. — А як він витріщався на пробірку з мікробами!

І раптом у голову йому вдарила тривожна думка. Він обернувся до полиці над паровою ванною, потім поспішив до письмового столу. А тоді квапно обмацав свої кишені й подався до дверей.

— Мабуть, я залишив її на столі в передпокої, — пробурмотів він.

— Мінні! — хрипко гукнув бактеріолог із передпокою.

— Я тут, любий! — долинуло десь іздалеку.

— Люба, я тримав щось у руках, коли щойно з тобою розмовляв?

Мовчання.

— Ні, любий, я добре пам’ятаю, бо...

— Грім би його побив! — вигукнув бактеріолог, стрімголов кинувся до вхідних дверей, а звідти сходами вниз на вулицю.

Дружина, почувши, як із гуркотом хряснули двері, стривожено підступила до вікна. У кінці вулиці високий худий чоловік сідав у кеб.

Бактеріолог, простоволосий, у пантофлях, біг до нього, несамовито розмахуючи руками. Одна пантофля спала у нього з ноги, але він не зупинився.

— З глузду з’їхав! — прошепотіла дружина. — Це його клята наука довела! — І розчахнула вікно, щоб покликати свого чоловіка.

Високий худий гість зненацька обернувсь, і йому, видно, теж прийшла та сама думка про божевілля. Він хутко показав візникові на бактеріолога, щось сказав, фартух кеба закрився, ляснув батіг, зацокотіли підкови, й за мить кеб і бактеріолог, який щодуху кинувся за ним, промчали вулицею і зникли за рогом.

Якусь хвилю Мінні ще виглядала з вікна їм услід, потім утягла голову в кімнату. Вона була приголомшена. "Він у мене, звісно, дивак, — міркувала вона. — Але щоб бігати по Лондону... та ще в розпалі сезону... в самих шкарпетках!.." І раптом їй сяйнула щаслива думка. Вона хутко наділа капелюшка, схопила чоловікові черевики, вискочила в передпокій, зняла з вішалки його капелюх та легке пальто, вибігла на вулицю й підкликала кеба, що саме повільно проїздив мимо.

— Їдьте до рогу, а там повернете на Гевлок-Кресчент. Треба наздогнати джентльмена у вельветовій куртці й без капелюха!

— У вельветовій куртці й без капелюха, мем? Чудово, мем! — І візник спокійнісінько цьвохнув батогом, так ніби їздив за такою адресою щодня.

Через кілька хвилин повз невеликий гурт кебменів та роззяв, що зібралися біля візничої будки на Геверстон-Хілл, чимдуж промчав кеб, запряжений рудою шкапою.

Гурт мовчки провів його очима, а коли він зник, огрядний чоловік на прізвисько старий іуглс, озвався:

— Та то ж Гаррі Гікс! Що це з ним?

— Не шкодує батога! От лупцює! — кинув хлопчина-конюх.

— Отуди-бо! — вигукнув миршавий старий Томмі Байлс. — Дивіться, ще один божевільний! Щоб я з цього місця не зійшов, якщо він не божевільний!

— Та це ж старий Джордж! — сказав Тутлс. — Так і є — везе якогось божевільного, це ти правду сказав. І як тільки він із кеба не випаде! Часом не за Гаррі Гіксом вони женуться?

Гурт біля візничої будки пожвавішав. Почулися голоси: "Давай, Джордже!", "Оце перегони!", "Доганяй їх!", "Батогом її, батогом!"

— А кобила таки прудкіша! — зауважив хлопчина-конюх.

— А бий мене лиха година! — вигукнув старий Тутлс. — Дивіться! Їй-богу, я й сам зараз здурію! Ще один їде. Сьогодні всі хемпстедські кебмени, видко, показилися!

— На цей раз у спідниці, — кинув хлопчина-конюх.

— Вона женеться за ним! — вигукнув старий Тутлс. — Частіше буває навпаки.

— А що то у неї в руках?

— Начебто циліндр.

— От комедія — здуріти можна! Ставлю три проти одного за старого Джорджа, — сказав хлопчина-конюх. — Хто хоче побитися об заклад?

Мінні промчала повз гурт під грім оплесків. Це їй припало не до вподоби, але вона знала, що виконує свій обов’язок, отож поспішила далі по Геверстон-Хілл, а тоді по Кемпдентаун-Хай-стріт, не зводячи очей зі спини старого Джорджа, який хтозна-нащо віз од неї її неробу-чоловіка.

А їхній гість сидів у передньому кебі, забившись у куток і міцно зціпивши руки; в одній із них він стискав невеличку пробірку, що мала в собі таку величезну руйнівну силу.. Його сповнювало своєрідне почуття страху й тріумфу водночас. Найдужче чоловік боявся, щоб його не схопили, перше ніж він устигне здійснити свій намір. Але за цим страхом чаївся ще більший і ще темніший — страх перед замисленим жахливим злочином. Та тріумф його був куди сильніший від страху. Досі жодному анархістові таке й на думку не спадало. Равашоль, Вайян — всі ці видатні люди, славі яких він заздрив, порівняно з ним і обернуться на ніщо. Треба тільки дістатися до водоймища й розбити в нього оцю пробірочку. Як хитро він усе придумав, підробив рекомендаційного листа, проник у лабораторію і як блискуче скористався нагодою! Нарешті світ почує про йього! Всім цим людям, що глумилися над ним, зневажали його, цуралися, не хотіли знати, тепер доведеться з ним рахуватися! Смерть! Смерть! (Смерть! Вони завжди вважали його чоловіком другосортним. Цілий світ був у змові проти нього. Але тепер він їм покаже, як відвертатися від людини! О, здається, знайома вулиця! Ну звісно, Грейт-Сент-Ендрюс-стріт. А де ж його переслідувачі? Він вистромив із кеба голову. Бактеріолог був за ярдів п’ятдесят позад нього. Справи кепські. Так його можуть наздогнати й схопити. Він сягнув рукою в кишеню, знайшов півсоверена й тицьнув монету крізь віконце просто в обличчя візникові.

— Нате ще! — крикнув він. — Аби тільки втекти від них!

Візник вихопив у нього з рук монету.

— Хай буде по-вашому! — гукнув він, і віконце гучно хряснуло, а батіг упав на лискучий кінський круп.

Кеб різко гойднуло, і анархіст — він трохи підвівся й хотів виглянути з віконця — вхопився рукою з пробіркою за фартух, щоб не впасти. І ту ж мить відчув, як тоненьке скло хруснуло, і нижня половинка пробірки брязнула на підлогу кеба. Вилаявшись, анархіст упав на сидіння й похмуро втупився на кілька краплин, що застигли на фартусі.

Він здригнувся.

— Що ж! Мабуть, я стану першим! Ну й нехай! Принаймні я буду мучеником, а це вже неабищо. І все ж це гидка смерть! Невже вона справді така нестерпна, як кажуть?

Зненацька йому сяйнула ідея. Він помацав рукою на підлозі. На вцілілому денці пробірки ще зосталася краплина рідини, і, щоб мати цілковиту певність, він випив її. Так буде надійніше. В кожному разі, він не дасть маху.

Потім анархіст збагнув, що тепер, власне, нема чого й утікати від бактеріолога. На Веллінгтон-стріт він сказав візникові зупинитись і вийшов. На приступці кеба він посковзнувся — у нього запаморочилось у голові. Швидко ж діє ця холерна отрута!

Чоловік із блідим обличчям відразу забув про візника, став на тротуарі й, згорнувши на грудях руки, почав чекати бактеріолога. В його позі було щось трагічне. Усвідомлення близької смерті додало всьому його образу гідності. Свого переслідувача він зустрів зухвалим сміхом.

— Хай живе анархія! Ви спізнилися, друже! Я все випив. Холера на волі!

Бактеріолог, не сходячи з кеба, зацікавлено дивився крізь окуляри на чоловіка.

— Випили?! Ви анархіст! Тепер мені все зрозуміло.

Він хотів був додати ще щось, але стримався. Вуста його ворухнулись у ледь помітній усмішці. Він відкинув фартух кеба, щоб зійти. Побачивши це, анархіст театрально помахав йому на прощання рукою й подався у бік мосту Ватерлоо, намагаючись дорогою зачепити своїм зараженим тілом якомога більше перехожих. Бактеріолог так уважно стежив за ним поглядом, що навіть не виказав ані найменшого подиву, коли на тротуарі поруч із ним постала дружина з його капелюхом, черевиками та пальтом.

— Це добре, що ти принесла мої речі, — промовив він, не спускаючи з очей постаті, що віддалялася. — Сідай краще в кеб, — додав він, усе ще дивлячись услід анархістові.

Тепер Мінні була цілком певна, що її чоловік стратився розуму. Вона вирішила взяти справу в свої руки й наказала візникові везти їх додому.

— Взути черевики? Ну звісно, люба! — промовив бактеріолог, коли кеб почав повертати назад, а невеличка темна постать, що поважно посувалася вдалині крізь натовп, нарешті зникла з очей. Раптом йому прийшла в голову якась безглузда думка, і він засміявся. — Ти знаєш, а річ досить серйозна. Виявляється, той чоловік, що приходив до мене, — анархіст. Ні-ні, не поспішай зомлівати, вислухай усе до кінця. Мені закортіло його здивувати. Я не знав, що він анархіст, і взяв пробірку з отим новим видом бактерій, про які я тобі казав. Вони дуже заразні. Гадаю, це від них на тілі мавп виступають сині плями. А я, дурний, узяв та й похвалився, що то, мовляв, азіатська холера. Тоді він украв її і втік, щоб отруїти в Лондоні воду. Звісно, цей тип міг би підсунути нашому цивілізованому місту велику свиню. Але він сам проковтнув ті бактерії. Звичайно, я не можу сказати, що тепер з ним буде, але ж ти знаєш, кошеня від них посиніло, троє цуценят узялися плямами, а горобець став аж голубим. Та найгірше те, що мені доведеться згаяти силу часу й викинути купу грошей, щоб виростити нову культуру. — В таку спеку вдягати пальто? Навіщо? Тільки через те, що дорогою нам може трапитися місіс Джеббер? Але ж, люба, місіс Джеббер — не протяг…

Чого це я повинен носити пальто такого спекот ного дня — тільки тому, бач, що місіс Джеббер... Ну, гаразд, гаразд...

© УЕЛЛС Герберт. У безодні: Оповідання. — К.: Веселка, 1988. — 312 с. ("Пригоди. Фантастика").

© ЛОГВИНЕНКО О. П., переклад з англійської, 1988.